

Золокотська Ліана Олександрівна,
аспірант Державного вищого
навчального закладу «Університет
менеджменту освіти» НАПН України

**ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ:
АСПЕКТИ, ФУНКЦІЇ ТА БЮДЖЕТНИЙ ОБЛІК**

Анотація. У статті досліджена фінансова діяльність вищих навчальних закладів, зокрема принципи, функції, особливості реалізації бюджетного обліку. З'ясовано, що сучасна ситуація в теорії і практиці світового менеджменту характеризується синтезом і розвитком розроблених раніше поглядів основних шкіл управління, а управління фінансами закладу базується на певному механізмі, як сукупності елементів, які регулюють процес розроблення та реалізації управлінських рішень у сфері фінансів ВНЗ, а також визначено об'єкти і особливості бухгалтерського обліку в бюджетній сфері.

Ключові слова: *фінансовий менеджмент, функції фінансового менеджменту, ІТ - технології, бухгалтерський облік, бюджетний облік.*

**ФИНАНСОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ:
АСПЕКТЫ, ФУНКЦИИ И БЮДЖЕТНЫЙ УЧЕТ**

Анотация. В статье исследована финансовая деятельность высших учебных заведений, в частности принципы, функции, особенности реализации бюджетного учета. Выяснено, что современная ситуация в теории и практике мирового менеджмента характеризуется синтезом и развитием разработанных ранее взглядов основных школ управления, а управление финансами заведения базируется на определенном механизме, как совокупности элементов, регулирующих процесс разработки и реализации управленческих решений в сфере финансов вузов, а также определены объекты и особенности бухгалтерского учета в бюджетной сфере.

Ключевые слова: *финансовый менеджмент, функции финансового менеджмента, IT- технологии, бухгалтерский учет, бюджетный учет.*

FINANCIAL ACTIVITY UNIVERSITIES:

ASPECTS OF ACCOUNTING AND BUDGET

Annotation. In the article the financial activities of higher education institutions, in particular the principles, functions, especially the implementation of the budget accounting. It was found that the current situation in the theory and practice of global management is characterized by the synthesis and development of previously developed views of the major schools of management, and financial management of the institution based on a certain mechanism, as a combination of elements that regulate the process of development and implementation of management decisions in financial institutions, and also the objects and features of accounting in the public sector.

Key words: *financial management, financial management functions of IT - technology, accounting, budget accounting.*

Вступ. В умовах становлення ринкових і демократичних відносин, входження України в європейський і світовий простір висуваються нові вимоги до професійної підготовки фахівця, а також формування і розвиток його інтелектуальних, моральних і духовних якостей як соціально-активної особистості, справжнього громадянина. Водночас приєднання України до Болонської конвенції ставить перед нею нові концептуальні завдання в освіті.

У Національній доктрині розвитку освіти в ХХІ ст. чітко визначено нові цілі й завдання модернізації управління освітою, задекларовано перехід в Україні від суто державного управління освітою до державно-громадського, що на практиці потребує змін в управлінській діяльності керівників ВНЗ, зокрема у фінансовій сфері.

Сучасний стан розвитку суспільно-економічних відносин зумовлює визначення нових підходів до реалізації вузівського менеджменту керівниками вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) у контексті їхньої ефективної фінансово-економічної діяльності. Нині діяльність ВНЗ змінюється за структурою і змістом, системою фінансування і матеріально-технічного забезпечення, моделями організації навчального процесу, освітніми технологіями, зокрема управлінськими.

Актуальність дослідження. Складність та багатоаспектність управлінських проблем, що визначають характер практичних змін в управлінні ВНЗ потребує впровадження передових освітніх управлінських моделей і технологій, які зумовлюють підвищення ефективності управління.

Важливими у цьому зв'язку є дослідження, присвячені проблемам: загальної теорії управління (М. Альберт, В. Афанасьєв, Б. Гаєвський, Г. Дмитренко, В. Колпаков, М. Мескон, С. Платонов, Ф. Хедоурі, Г. Щокін та ін.); загальнофілософським проблемам освітньої політики (В. Андрущенко, В. Гальперіна, М. Головатий, І. Зязюн, В. Кремень, С. Ніколаєнко та ін.), а також принципам, методам, моделям, підходам до управління ВНЗ, сталому функціонуванню та розвитку вищої школи.

Незважаючи на зростання інтересу вчених до проблеми управління освітніми закладами, аналіз наукової літератури свідчить, що проблема управління ВНЗ не знайшла належного відображення у педагогічній літературі. Проте, вивчення стану вузівського менеджменту (далі – ВМ) засвідчило, що управління ВНЗ залишається авторитарно орієнтованим, яке не завжди здійснюється на основі демократизації, гуманізації та визнання людини найвищою цінністю суспільства.

Недостатня розробка цього питання педагогічною наукою, а також аналіз реального стану управління фінансовою сферою діяльності ВНЗ дали змогу констатувати, що сучасний рівень їх фінансового менеджменту не відповідає вимогам, які висуваються суспільством. Необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовлює актуальність дослідження, результати якого викладено в авторській статті.

Виклад основного матеріалу. Система вищої освіти є зовнішнім середовищем (макросередовищем) функціонування і розвитку ВНЗ, тенденції розвитку якої в умовах соціально-економічних змін у країні потребують модернізації вузівського менеджменту, зокрема фінансового.

Застосувавши системний підхід до вивчення фінансової діяльності ВНЗ як специфічного об'єкту управління, ми дослідили його як цілісну відкрити,

динамічну, цілеспрямовану, поліфункціональну соціально-педагогічну систему, яка здатна до адаптації, розвитку, самоуправління.

У результаті теоретичного аналізу наукових праць видатних науковців, виявлено особливості та проблеми фінансової діяльності ВНЗ як специфічного об'єкту управління, зокрема: неврегульованість нормативно-правової бази; недостатньо високий рівень професійної компетентності керівників ВНЗ щодо ефективної реалізації фінансової складової їхньої управлінської діяльності; труднощі у поєднанні державного і громадського контролю; необхідність постійного моніторингу за якістю освітніх послуг, що надають ВНЗ; пошук ефективних моделей управління тощо. Розв'язання цих проблем неможливе без аналізу загальних теорій та різноманітних підходів до управління ВНЗ, а також дослідження фінансового менеджменту (далі – ФМ) цих закладів (аспектів, особливостей, принципів, функцій тощо).

Аналіз загальнотеоретичних підходів свідчить, що їх еволюція супроводжується зростанням уваги до людського фактору; розумінням того, що будь-які принципи, структури і методи управління ефективні при певних умовах; усвідомленням, що організація – це не замкнена система органічного типу, а відкрита органічна система, яка взаємодіє із середовищем; зростанням уваги до процесу змін в організаціях і умовам їх ефективності.

З'ясовано, що сучасна ситуація в теорії і практиці світового менеджменту характеризується синтезом і розвитком розроблених раніше поглядів основних шкіл управління, а також нових уявлень про управління на основі взаємодії трьох основних підходів: системного, процесуального, ситуаційного. У даний час актуальним є пошук нових гнучких і адаптаційних моделей управління.

Визначено, що підвищення ефективності фінансової діяльності ВНЗ можливе, якщо впроваджена ефективна модель вузівського менеджменту, що розроблена з урахуванням організаційно-педагогічних умов та особливостей реалізації фінансового менеджменту його принципів і функцій.

Реалізація керівником ВНЗ функцій фінансового менеджменту передбачає проведення експрес-аналізу та поглибленого його формату, а також аналіз результатів окремих фінансових операцій; використання в процесі прийняття управлінських рішень узагальнених результатів фінансової діяльності закладу в цілому і в розрізі окремих її напрямів.

Функція контролю забезпечує ефективний контроль керівником ВНЗ ефективності реалізації прийнятих управлінських рішень у галузі фінансової діяльності. Реалізація цієї функції ФМ пов'язана зі створенням в закладі системи внутрішнього контролю, поділом контрольних обов'язків, визначенням системи контрольованих показників і контрольних періодів, оперативним реагуванням на результати здійснюваного контролю.

Водночас тісно пов'язана з функцією контролю *стимулювальна функція*, що забезпечує стимулювання реалізації прийнятих управлінських рішень у сфері фінансової діяльності. У процесі реалізації цієї функції формується система заохочень і санкцій в розрізі керівників і керівників окремих структурних підрозділів за результатами виконання чи невиконання встановлених цільових фінансових показників, фінансових нормативів і планових завдань. Індивідуалізація такої системи стимулювання може забезпечуватися, на нашу думку шляхом упровадження контрактної форми оплати праці керівників підрозділів і фінансових менеджерів.

Реалізація *організаційної функції* ФМ керівником ВНЗ, що характерна для будь-якого виду менеджменту, забезпечує прийняття та реалізацію управлінських рішень за всіма напрямками фінансової діяльності закладу з виділенням конкретних «об'єктів відповідальності». У процесі реалізації цієї функції ФМ слід забезпечувати постійну структурну адаптацію (адаптацію організаційних структурних складових) до мінливих умов функціонування закладу і напрямів фінансово-економічної діяльності. Такі структурні складові мають бути інтегровані в загальну організаційну структуру вузівського менеджменту.

Спрямування та раціональна реалізації *інформаційної функції* забезпечує обґрунтування можливих альтернативних варіантів УР керівника ВНЗ. У процесі реалізації цієї функції мають бути визначені обсяги і суть інформаційних потреб ФМ; сформовані зовнішні і внутрішні джерела інформації, що задовольняють ці потреби; організований постійний моніторинг фінансового стану закладу тощо. Виявлено, що результати реалізації цієї функції тісно пов'язані з рівнем упровадження сучасних ІТ-систем і засобів, які підвищують ефективність управлінських рішень у фінансово-економічній сфері.

Забезпечення прийняття управлінських рішень та ефективна їх реалізація за всіма напрямками фінансової діяльності керівника закладу багато в чому залежить від результатів планування фінансово-економічної діяльності як керівника, так і закладу в цілому. *Функція планування* забезпечує, зокрема, розроблення стратегічних і поточних планів, оперативних бюджетів за основними напрямками фінансової діяльності тощо.

Щодо функцій *сфери застосування вишівського менеджменту*, зокрема фінансово-економічної діяльності керівника ВНЗ (функції фінансового менеджменту як визначеного рівня управління закладом), то вони узагальнені нами в таблиці 1.

Як було зазначено вище, однією із групи функцій ФМ як складової *системи управління закладом* є впровадження сучасних ІТ-систем і засобів, які підвищують ефективність управлінських рішень у фінансово-економічній сфері. Водночас реалізація сучасних управлінських технологій є складовою наукового управління ВНЗ. Це зумовлює наявність високого рівня готовності керівників ВНЗ до розширення спектру здійснення функцій вишівського менеджменту та їх ефективній реалізації в умовах сучасних суспільно-ринкових відносин.

Таблиця 1

Функції фінансового менеджменту

№ з/п	Функції	Реалізація
1	Управління активами закладу	<i>Виявлення реальної потреби в окремих видах активів, визначення їх суми в цілому, оптимізація складу активів з позицій ефективності комплексного їх використання, вибір ефективних форм і джерел їх фінансування тощо</i>
2	Управління грошовими потоками в закладі	<i>Формування вхідних і вихідних потоків коштів закладу, їх синхронізації за обсягом і в часі по окремим майбутнім періодам, ефективне використання залишку тимчасово вільних грошових активів тощо</i>
3	Управління фінансовими ризиками в межах діяльності закладу	<i>Виявляються фінансові ризики (ФР), здійснюється оцінювання рівня цих ризиків і обсяг можливих фінансових втрат, формується система заходів з мінімізації ФР, діагностується їх рівень, розробляються механізми антикризового фінансового управління закладом тощо</i>
4	Управління інвестиціями	<i>Визначення напрямів інвестиційної діяльності, оцінюється інвестиційна привабливість проектів і фінансових інструментів їх відбору, формування програм фінансових інвестицій тощо</i>
5	Управління капіталом закладу	<i>Визначається загальна потреба в капіталі закладу для фінансування його діяльності, оптимізується його використання, розробляється система заходів з рефінансування капіталу в найефективніші види активів.</i>

Нині існує низка проблем, які суттєво гальмують ефективну реалізацію функцій фінансового менеджменту в межах діяльності ВНЗ, зокрема, однією з них є подолання невідповідності інтерпретації та формулювання функцій ФМ, які відбивають послідовність, так званого універсального управлінського циклу¹.

З'ясовано, що управління фінансами закладу базується на певному механізмі, як сукупності елементів, які регулюють процес розроблення та реалізації управлінських рішень у сфері фінансів ВНЗ, зокрема:

¹ Рожнова Т. Є. Управління професійно-технічним навчальним закладом на засадах інноваційних технологій: дис. канд. пед. наук : 13.00.06 / Тетяна Євгенівна Рожнова. – К., 2012. – 285 с.

- державному нормативно-правовому регулюванню фінансової діяльності вищих навчальних закладів (чинні законодавчі та нормативно-правові державні акти);
- ринковому механізмі регулювання фінансової діяльності ВНЗ (кон'юнктура освітніх ринків);
- внутрішній механізм регулювання окремих аспектів діяльності ВНЗ (статут діяльності закладу, внутрішні нормативні документи);
- інформаційне забезпечення розвитку інструментів (кошти, кредитні інструменти, способи участі у капіталі тощо) ФМ закладу (зовнішні та внутрішні джерела інформації), а також фінансові методи (планування, прогнозування, кредитування, самофінансування, оподаткування, оренда, система розрахунків, інвестування тощо) та важелі (собівартість, ціна, фінансові санкції, ставки податків, амортизаційні відрахування тощо) тощо.

Результати дослідження стану ВМ в умовах інтеграції до європейського й світового освітнього простору як педагогічної проблеми свідчить, що характерною ознакою реалізації ФМ є інноваційно-творчий підхід до вироблення освітньої політики стратегічного управління розвитком ВНЗ на цій основі. У науковому та практичному аспекті об'єктами реалізації функцій ВМ їх керівниками переважно вважається заклад в цілому або такі напрями його професійної діяльності (наукова-методична, навчально-виховна, організаційно-планова, контрольна-аналітична тощо), що збігаються з функціональними напрямками традиційного стратегічного управління ВНЗ.

Це пояснюється стереотипами управлінського мислення, коли відношення між цілісністю, блоками й елементами ВМ не сприймаються керівниками як природні породження якостей, що утворюють диференційовану цілісність взаємопов'язаних її компонентів. У філософсько-методологічному розумінні саме така цілісність визначає своєрідну єдність системи ВМ із середовищем, який є організаційно-структурною складовою

системи управління вищого рівня (рівень системи вищої освіти) та залежить від неї.

Необхідність стійкого й системного розвитку ВНЗ в умовах формування загальноєвропейського освітнього простору та суспільно-ринкових відносин не завжди сприймається позитивно тими, від кого це залежить – має місце неузгодженість єдиного розуміння підходів та інструментарію, а також *що і як* треба трансформувати. Причинами такої суперечності є, передусім, складність суспільної економічної системи, відсутність чітко окреслених пріоритетів розвитку вищої освіти.

Проблеми ФМ, що мають місце в діяльності керівників ВНЗ, визначаються, на нашу думку, як різномасштабні та різнорівневі (загальноуправлінські на академічному та університетському рівнях, а також факультетському й кафедральному). Таким чином, у загальному розумінні ФМ характеризується процесами, що мають ієрархічну структуру. Це означає, що й процес управління у фінансово-економічній сфері діяльності ВНЗ також має бути реалізований як ієрархічна побудова. За цих умов, такі функції ФМ, як: інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, планова, організаційно-виконавча, координаційна й контрольно-аналітична – мають здійснюватися на рівні структурованої групи виконавців, яка розробляє та реалізує той чи інший фінансовий проект.

Засобом формалізації та відображення фінансових відносин у сучасних ВНЗ є оновлений на основі ІТ-технологій інструментарій реалізації стратегій розвитку бюджетної сфери ВНЗ, зокрема реалізації фінансово-економічної діяльності їх керівників.

З'ясовано, що важливим напрямом реалізації ФМ є бухгалтерський облік, який має ознаки циклічних рутинних операцій. Виконання цих операцій пов'язано з обробленням великих масивів фінансово-економічної інформації, зведеним результатом виконання цих операцій користується керівник ВНЗ у процесі прийняття УР. Від достовірності, об'єктивності й

оперативності таких зведених даних залежить ефективність реалізації УР, зокрема у фінансово-економічній сфері.

Бухгалтерський облік як функція ФМ за останні роки пройшов складний шлях розвитку і становлення: здійснено глибокі дослідження проблем теорії бухгалтерського обліку, що стосується як обліку в сфері матеріального виробництва, так і обліку невиробничої сфери, до якої традиційно відноситься облік у бюджетних установах, до яких належить більшість ВНЗ; відбулося широке впровадження апаратних і програмних засобів ІТ-технологій; сформувалися електронні бази і банки даних, в яких розміщено нормативно-правові документи, поточні звіти, оперативні данні.

Проте бюджетні установи, зокрема ВНЗ, й нині потребують особливої уваги та зважених кроків у реформуванні фінансово-економічного напрямку їх функціонування. Одним із основних завдань у цьому напрямі є побудова якісно нових фінансово-економічних відносин, а саме:

- визначення загального механізму їх дії та внутрішньої структури, суб'єктів зазначених відносин та принципів їх побудови;
- розроблення методики визначення вартості послуг бюджетних установ та нормативу фінансування.

Актуальність дослідження проблем бухгалтерського обліку в бюджетних установах, якими є державні ВНЗ, посилюється ще й тим, що повільність і суперечливість просування України за ринковими реформами значною мірою зумовлені саме недооцінкою ролі та значення ефективності реалізації функцій ФМ як структуроутворювального елемента ринкової економіки знань².

Правові засади регулювання, організації, ведення бюджетного обліку і складання звітності визначаються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»³.

² Андреева Е.Л. Социальная ориентация рыночных преобразований национальной экономики в условиях глобализации / Е.Л. Андреева. – Екатеринбург: Институт экономики УрО РАН, 2005. – 245 с.

³ Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV.

Теорія бюджетного обліку за порівняно короткий час пройшла значний шлях розвитку від постановки проблеми, освоєння нової проблематики до створення наукового потенціалу, який обумовлює високу результативність вивчення і розвитку цієї проблеми в сучасних умовах. Так, бюджетний облік та звітність ґрунтуються на таких принципах:

- *законність* (звітність має відповідати правилам і процедурам, які передбачені законодавчими та нормативними актами);
- *достовірність* (правдиве відображення у бухгалтерській звітності фінансових операцій держави із дотриманням вимог відповідних нормативних актів);
- *повнота* (всі операції з виконання бюджетів підлягають реєстрації на рахунках бухгалтерського обліку без будь-яких винятків. Фінансова звітність має містити всю інформацію про фактичні результати операцій органів Державного казначейства, яка може впливати на рішення, що приймаються згідно з нею. Повнота та достовірність обліку можливі тільки за умови, якщо облікова політика та процедури органів, які здійснюють облік, забезпечать виконання всіх правил бухгалтерського обліку, а ці правила застосовуватимуться без відхилень, з урахуванням реальної оцінки операцій, подій та ситуацій);
- *операційність* (операції з виконання бюджетів реєструються у бухгалтерському обліку в момент проведення відповідних платежів, що відповідає касовому методу ведення бухгалтерського обліку);
- *суттєвість* (у фінансових звітах має відображатись уся істотна інформація, корисна для прийняття рішень керівництвом);
- *доречність* (корисність інформації для підготовки та прийняття управлінських рішень);
- *відкритість* (фінансові звіти мають бути достатньо зрозумілими і детальними, щоб уникнути двозначності, правдиво відобразити операції з необхідними поясненнями у записках);
- *незалежність* (відокремленість фінансових бюджетних років);

- *своєчасність* (забезпечення своєчасною інформацією органів законодавчої та виконавчої влади, які приймають рішення, здійснюють оцінку виконання бюджету, готують пропозиції щодо складання бюджету та інших користувачів);

- *безперервність* (оцінювання активів здійснюється, виходячи з того, що процес виконання бюджетів є постійним);

- *консолідація* (складання зведеної фінансової звітності про виконання бюджетів в цілому по системі Державного казначейства України з урахуванням підвідомчих управлінь та відділень в розрізі бюджетів, за винятком залишків за внутрішньосистемними розрахунками) тощо.

Нині виникає необхідність з'ясування співвідношення термінів «бухгалтерський облік у бюджетних установах» та «бюджетний облік», а також розглянути місце бюджетного обліку в системі фінансово-господарського обліку, його зміст, значення і методологічні засади. Визначаючи межі, в яких бухгалтерський облік відображає свій предмет, на нашу думку, слід виходити з концептуальної сутності бухгалтерського обліку як основи управління економікою знань в умовах освітнього ринку та функціональних завдань, покладених на нього в системі господарювання ВНЗ. Тикам чином, бухгалтерський облік у бюджетних установах є складовою системи бухгалтерського обліку, а відповідно, і фінансово-господарського.

На думку В. Сопко⁴, об'єктами бухгалтерського обліку в бюджетній сфері є, зокрема:

- бюджетні кошти певної ланки, виділені для забезпечення її діяльності;
- витрати за рахунок бюджетних асигнувань, передбачені кошторисом і спожиті матеріальні цінності (матеріали, паливо, ліки тощо), а також видатки;
- обсяг фактичних витрат за статтями кошторису та видами потреб;

⁴ Сопко В. Бухгалтерський облік: [навч. посібник]. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2000. – 578 с.

- розрахунки, пов'язані з діяльністю ланок бюджетної сфери (розрахунки з бюджетом і банком з приводу коштів, одержаних на здійснення витрат, передбачених кошторисом, і розрахунки за податками і зборами; розрахунки з працюючими; розрахунки з постачальниками за одержані від них продукти, товари і матеріали; розрахунки з іншими організаціями та особами, пов'язані з використанням бюджетних коштів.

Таким чином В. Сопко визначає *об'єкти обліку в бюджетних установах*, як складову загальних об'єктів бухгалтерського обліку. Аналіз сутності та значення обліку в бюджетних установах можна уточнити на підставі спеціалізованих праць, які безпосередньо присвячені побудові обліку в бюджетних установах.

На думку Л. Черничук і М. Маниліча, бухгалтерський облік у бюджетних установах відображає виконання бюджету через облік: доходів, видатків, грошових коштів бюджету на рахунках фінансування заходів, передбачених і затверджених у бюджеті, фондів, резервів й рахунків, створених у процесі виконання бюджету, касового виконання бюджету й виконання кошторисів видатків бюджетних установ⁵.

Предметом бухгалтерського обліку бюджетних установ є кошти Державного бюджету й бюджетів усіх рівнів бюджетної системи, процес визначення результату виконання кошторису, тобто діяльність бюджетної установи, що спрямована на виконання функцій держави. Об'єктом бухгалтерського обліку бюджетних установ є доходи і видатки загального і спеціального фондів; фонди і резерви, що утворилися в бюджетах у процесі їх виконання; кошти по взаємних розрахунках; витрати на утримання бюджетних установ; залишки грошових коштів на поточних рахунках у банках, на реєстраційних рахунках в Державному казначействі, в касі; матеріальні цінності бюджетних установ.

⁵ Черничук Л. В. Облік у бюджетних установах: [навчальний посібник] / Черничук Л. В., Манилич М. І. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 400 с.

Окремі автори використовують поняття «бухгалтерський облік у бюджетних установах» та «бюджетний облік» як синоніми, оскільки після зазначення предмета та об'єктів обліку бюджетних установ наводяться функції вже бюджетного обліку. Інші фахівці (І. Ватуля, М. Ватуля та З. Левченко), підкреслюючи особливості організації обліку в установах бюджетної сфери застосовують лише поняття «бюджетний облік». Вони зазначають, що установи та організації, які утримуються за рахунок коштів бюджету, ведуть облік виконання бюджету й кошторисів видатків, який прийнято називати бюджетним обліком⁶.

О. Вербило та Т. Кондрицька взагалі не зупиняються на методологічних засадах побудови обліку в бюджетних установах, наводячи лише основні нормативні документи, якими необхідно користуватися в процесі організації та ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах.

Бюджетний облік відображає виконання бюджетів через облік:

- доходів, видатків, грошових коштів бюджетів на рахунках;
- фінансування заходів, передбачених і затверджених у бюджетах;
- фондів, резервів і розрахунків, створених у процесі виконання бюджетів;
- касового виконання бюджетів і кошторисів доходів та видатків бюджетних установ;
- результатів виконання бюджетів тощо.

Бюджетний облік є системою контролю за наявністю і рухом бюджетних коштів, ґрунтується на загальноприйнятих у міжнародній практиці принципах і виконує інформаційну та керівну функції ФМ. Результатом ведення бюджетного обліку є складання звітності про виконання бюджетів і виконання кошторисів доходів та видатків, що необхідно для управління ВНЗ.

⁶ Облік у бюджетних установах / [І. Д. Ватуля, М. І. Ватуля, З. М. Левченко та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 368 с

Під час розгляду предмета бюджетного обліку, на нашу думку, треба виходити з того, що бюджетний облік розглядається як практична діяльність і як наука. Предметом бюджетного обліку, як практичної діяльності, є стан виконання державного і місцевих бюджетів. Предмет бюджетного обліку, як науки – це сукупність спеціальних знань про принципи, форми та методи ведення бюджетного обліку.

Спираючись на метод діалектичного матеріалізму, бухгалтерський облік виробив прийоми і методи, що застосовуються при веденні бюджетного обліку. Методом бюджетного обліку є сукупність прийомів та способів, які використовуються бюджетним обліком для одержання даних про виконання бюджетів. Серед них: документація та інвентаризація; оцінювання та калькуляція; рахунки та подвійний запис; баланс та звітність тощо. Проте основним методом бюджетного обліку є метод, відповідно до якого усі явища і факти виконання бюджетів вивчаються у взаємозв'язку, взаємообумовленості і розвитку функцій ФМ.

Висновок. Визначення структурно-процесуальних елементів ФМ як основи фінансово-економічної діяльності керівників ВНЗ обґрунтовує доцільність розширення сфери та змісту їхньої діяльності, зокрема фінансово-економічної. Раціональне визначення цих принципів і функцій з урахуванням особливостей функціонування ВНЗ в умовах суспільно-ринкових умовах, а також залучення сучасного інструментарію їх реалізації є запорукою фінансової стабільності цих закладів.